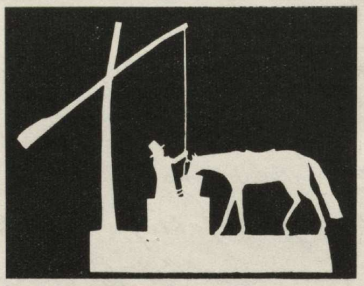
LATVJU AVĪŽNIECĪBAS TĒVA K. FR. VATSONA SILUETES

(LATVJU PRESES 104. JUBILEJAS GADA PIEMIŅAI)

Atskaitot iespiestos rakstus laikrakstos, grāmatās un dažus manuskriptus, no laicīgās literaturas nodibināšanās laikmeta darbiniekiem, kādu citu piemiņas zīmju, kas raksturotu šo darbinieku dzīvi un garīgo līmeni, uzglabājies ļoti nedaudz. Tās likvidējis pasaules kaŗš, revolucija un rakstniecības muzeja trūkums. Sādu piemiņu kaŗā gājis bojā ļoti daudz. Nevar neatzīmēt dažu svarīgāku zaudējumu. Vēl līdz Bermonta uzbrukumam Jelgavai, kādai attālākai Matīsa Stobes (mūsu pirmā periodiskā izdevuma „Latviska gada grāmata“ nodibinātāja un redaktora) radiniecei glabājusies kastīte ar Stobes manuskriptiem, miniatūrām, siluetēm u. c. piemiņām. Uzbrukumam sākoties radiniece aizbraukusi uz ārzemēm, pametot dzīvokli un visu nelielo, bet no vairākām paaudzēm sakrājušos mantību. Atbraucot atradusi dzīvokli pilnīgi izlaupītu. Rezultats — no Stobes nav palicies pāri ne portreja, nedz rokraksts, vai cita kāda piemiņa. Šādu pat ceļu aizstaigājis mūsu laicīgās literaturas nodibinātāja, vecā Stendera archivs. Pasaules kaŗam sākoties Stendera radinieki daļu no viņa archiva noveduši uz Jēkabmiestu un ierakuši Ikšteina alus brūža pagrabā. Krievu kaŗaspēkam atkāpjoties, kāds no vietējiem izpušķodams izstāstījis kazāku daļām, ka pagrabā esot noglabātas kastes ar veciem vīniem un dārglietām. Protams, kazāki ilgi nav gaidījuši. Izvandot pagrabu uzdūrušies uz Stendera archiva un turpat to likvidējuši: pa daļai sadedzinot, pa daļai iemetot Daugavā un ielas dubļos. Arī daļa no Blaumaņa archiva gājusi bojā revolucijas laikā.

KĀRĻA VATSONA — PIE AKAS

Bet ir arī ģimenes, kuŗām šādas piemiņas laimējies saglabāt. Še ievietotās Kārļa Vatsona siluetes nāk no viņa meitas pēcnācējiem — Volfganga Vachtsmuta. Starp dažām Vatsona vēstulēm Vachtsmuta kungs uzglabājis 11 siluetes, kuŗas darinājis Vatsons, dzīvodams uz laukiem, Lestenes mācītāja muižā. Gaŗajos, tumšajos rudens vakaros Vatsona mīļākā atpūta bijusi sēdēt pie nelielas lampiņas gaismas un griezt no papīra siluetes. Cik vingrs meistars tas bijis siluetu griešanā, rāda ievietotie attēli. No kādas nenobeigtas siluetes redzams, ka pie griešanas tas nav zīmējis pat konturas, bet griezis tieši gatavu iedomāto sižetu; kuŗu izvēlē viņš vienmēr devis priekšroku apkārtnes ainām. Kā labākā siluete minama „Pie akas“. (Skat. attēlus.) Vatsona siluetes interesantas kā laikmeta dokumenti un arī raksturo viņu darinātāja daudzpusību. Pieminamas še arī Kurzemes orografiskās un hidrografiskās kartes, kuŗas Vatsons zīmējis ar diezgan lielu veiklību un kuŗas sastopamas kā pielikumi pie „Jahresverhandlungen der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst“ 1819. un 1822. g. gājumos.

A. PRANDE.

KRONIKA

Rakstniecība.

Annas Brigader rakstu astotais sējums. Stāsti. Rīgā, 1925. Valtera un Rapas akc. sab. izdevums.

Šinī sējumā sakopoti 12 stāsti, kas nesen parādījās grāmatā „Drebošas sirdis“ (tās pašas izdevniecības). Gandrīz visus šos stāstus apvieno ideja: cilvēcības cīņa ar necilvēcību. Gandrīz vai katrā stāstā ir kāda sirds, kas bailēs dreb, ka netiktu apsmiets cilvēka sejs, un ja šī sirds izmisumā nostājas cilvēcībai par sargu, tad viņa nebaidās, lai arī pār to nāve ietu pāri. „Braucienā naktī“ krietnā sieva Zelma neatstāj vienu savu vīru arī tad, kad trako komunistu atriebība, un mirst pati līdz. Bet lasītājā pamostas neizsakāms īgnums pret visu to, kas nevainīgus cilvēkus dzen nāvē. — Ārsts Vigants („Svētku balva“) nenopērk vis rotas lietas, bet izglābj cilvēku no nāves, lai arī par to jāpanes tuvinieku pārmetumi. Un tāpat visos citos stāstos redzam rakstnieces ideju — nostāties ne tikai uz māksliniecisku, bet arī uz cildeni cilvēciskā viedokļa. No viņas rakstiem izplūst maiga gaisma, aizkustinoši humans gars, ticība, ka pat grimuša cilvēka sirdī nav dzisusi gaisma un ka tas var celties. Blakus šim cilvēciskam — arī mākslinieciskais Annas Brigader darbos nekad nav novārtā. — Še derēs aizrādīt arī uz agrākiem A. Brigader rakstu sējumiem: I. un II. — stāsti, III. un V. — dzejas, IV., VI. un VII. — lugas. Šis kopotu rakstu izdevums — visnoderīgākā lasāmviela mūsu bibliotekās. —

Kronvalda Ata piemiņas diena. Piecdesmit gadus atpakaļ (17. (5.) februārī) pavisam negaidot pēkšņā nāvē mira lielais patriots Kronvalda Atis. Atstāja viņš daudz labāku vietu Tērbatā, pārgāja uz Vecpiebalgas draudzes skolu, lai tikai būtu vairāk iespējas strādāt latviešu skolas labā (atvēra tā saukto augstāko klasi, kas toreiz bija augstākā skola ar latviešu mācības valodu) un lai būtu tautas vidū. Kaudamies ar miesas vājību, viņš ķērās pie darba, kur tikai vajadzēja aizstāvēt tautas godu vai varēja pakalpot latviešu izglītības lietai. Diezin vai aizraujošākas stundas ir piedzīvotas līdz pat Latvijas valsts